

Розмежування шантажу і погрози з позицій теорії мовленнєвих актів

О. О. Пономаренко

Харківський національний університет імені В.Н. Казка, м. Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: elena14.ponomarenko@gmail.com

Paper received 24.10.16; Accepted for publication 01.11.16.

Анотація. У статті розглядаються висловлення, за допомогою яких реалізуються мовленнєві акти погрози й шантажу в англомовному діалогічному дискурсі. Аналіз тлумачення шантажу й погрози в системі права та у лексикографічних джерелах дозволив скласти умови успішності цих мовленнєвих актів і прототиповий сценарій їх реалізації, що, у свою чергу, дало змогу встановити гіпо-гіперонімічні відношення між відповідними поняттями, які базуються на підпорядкуванні. Мовленнєвий акт шантажу є підтипом мовленнєвого акту погрози, що зумовлюється модифікацією підготовчої і пропозиційної умов успішності – шантаж стосується розголошення певних істинних або хибних відомостей про адресата, які можуть нанести йому шкоди. Погроза є гібридним мовленнєвим актом, тобто суміщає у собі риси двох іллокутивних типів: директиву (вимоги адресата здійснити певну дію) і комісиву (зобов'язання мовця виконати певну дію у майбутньому в разі невиконання адресатом вимоги). Перлокутивною ціллю мовця є змусити адресата виконати певну дію шляхом його залякування.

Ключові слова: гібридний мовленнєвий акт, директив, комісив, погроза, шантаж.

Сучасні наукові розвідки у рамках теорії мовленнєвих актів (далі – МА) особливу увагу приділяють розмежуванню окремих іллокутивних типів і підтипів, встановленню категоріальних відношень між ними. Серед досліджень іллокутивних типів особливе місце займає менасив – погроза, оскільки це яскравий приклад таких МА, які не можуть бути виражені перформативно [11, 28, 31]. Першим дослідником МА погрози у радянській лінгвістиці був Г. Г. Почепцов, якому належить і термін «менасив» [17, с. 439]. Наразі погроза вивчається з позицій комунікативної, акціо-нальної прагматики у пострадянському [4, 8, 16] та західному [23, 25, 26] мовознавстві, але ще багато питань залишаються нерозв'язаними, зокрема співвідношення МА погрози й шантажу.

Актуальність теми статті впливає із нагальної потреби розмежування погрози й шантажу в діалогічному дискурсі під кутом зору дискурсивної прагмалінгвістики [3, с. 22], яка інтегрує когнітивні, комунікативні, соціолінгвістичні, етнокультурні й дискурсивні особливості мовленнєвої діяльності суб'єктів комунікації.

Об'єктом дослідження є висловлення, за допомогою яких реалізуються мовленнєві акти погрози в сучасному англомовному діалогічному дискурсі, які аналізуються на предмет розмежування погрози та шантажу. Тож метою статті є встановлення категоріальних відношень між погрозою і шантажем шляхом аналізу умов успішності та прототипового сценарію реалізації мовленнєвого акту погрози.

Матеріалом дослідження слугували дискурсивні фрагменти зі сценарію сучасного англомовного серіалу «Prison Break». Вважаємо за доцільне розглядати сценічний діалог як імітацію реального діалогічного дискурсу слідом за науковцями, які, досліджуючи проблему вибору джерел у прагмалінгвістиці, обґрунтовано доводять, що персонажне мовлення кінодраматургії є максимально наближеним до розмовного [2].

Інваріант МА погрози являє собою узагальнену постійну модель, котра формується та реалізується в сучасному англомовному діалогічному дискурсі за прототиповим сценарієм, що ґрунтується на умовах успішності, прототиповій ситуації реалізації погрози

та прототиповій реакції на неї. Для розробки прототипового сценарію реалізації мовленнєвого акту погрози доцільним є звернення до системи кримінального права, де розуміння погрози співпадає із її тлумаченням у загальномовному вжитку. Погроза – це «обіцянка заподіяти певне зло, неприємність; залякування» [9, с. 819].

У правознавстві погроза становить виражений словами, письмово, певними діями або іншим чином намір завдати фізичної, матеріальної чи іншої шкоди окремій особі або особам, зумовлений небажанням цієї особи / цих осіб виконати певну дію в інтересах того, хто погрожує [13]. Погроза розглядається як один з видів психологічного насильства над особою, оскільки виконує переважно функцію примушування. Вона може бути адресована одній особі або кільком, бути одноразовою чи багаторазовою, що може перерости у систематичне залякування. Особу, яка погрожує, у системі права називають винним, а особу, якій погрожують, – потерпілим. Ми ж назвемо їх, відповідно, суб'єктом та об'єктом погрози.

Погроза може бути словесною, письмовою, у формі конклюдентних дій (жестів, демонстрації зброї), спрямованих на примушування об'єкту до виконання поставлених вимог. Погроза є психічним впливом суб'єкта на волю і свідомість об'єкта без фактичного застосування фізичного насильства. Наприклад, у наступному дискурсивному фрагменті головному герою Майклу погрожує розправою один з утриманців тюрми Тібег. Спосіб нанесення шкоди не вказано, але чітко виражений словами намір нанесення фізичного насильства, який підсилюється психологічним тиском на особу:

T-Bag: You in there pretty

(T-Bag hangs of the bars of his cell, grinning manically)

(Michael stops, listening, then continues.)

I know you're there.

(Michael stops again and looks toward his cell door.)

Just want you to know that I'm comin for you. You've got nowhere to run. You're trapped in that little hole of yours. (A soon to be ironic statement) Trapped like the pig (In a menacing whisper) that I'm gonna slaughter.

Будучи специфічною формою впливу на психіку людини, погроза тягне за собою юридичну відповідальність у випадках, передбачених законом. Залежно від змісту, характеру вираження та наслідків, така відповідальність може бути адміністративною, дисциплінарною, цивільно-правовою та кримінальною. Кримінальна відповідальність настає за найбільш небезпечні види погрози. Змістом кримінально караній погрози може бути фізичне насильство або інші насильницькі дії (наприклад, обмеження чи позбавлення волі), обмеження прав або законних інтересів, розголошення відомостей, які об'єкт погрози чи його близькі бажають зберегти в таємниці, знищення, пошкодження чи вилучення майна, викрадення радіоактивних матеріалів, а також будь-які дії, спроможні примусити об'єкта погрози діяти необхідним чином [14].

Обов'язковою умовою визнання погрози ознакою того чи іншого злочину є її дійсність і реальність. Реальність погрози – це здатність створити переконання у можливості її здійснення. При визначенні реальності погрози необхідно виходити з об'єктивного ставлення до неї суб'єкта і суб'єктивного сприйняття її об'єктом. Реальність погрози для суб'єкта не означає, що він насправді має намір обов'язково її виконувати. Достатньо, аби суб'єкт вважав, що залякування, яке він застосовує, сприймається об'єктом як таке, що цілком може бути реалізованим, і спроможне примусити діяти його певним чином. Реальність погрози для об'єкта означає усвідомлення ним того, що небезпека заподіяння шкоди, якою погрожує суб'єкт, за певних обставин може стати дійсністю.

Спосіб, яким погроза доводиться до об'єкта, а також зовнішня форма її вираження, як правило, не мають значення для кваліфікації. Щоб виконати свою функцію (примушування), погроза обов'язково повинна бути доведена до відома об'єкта. В окремих випадках погроза може і не висловлюватися у звичайному розумінні цього слова (зокрема, це буває при вимаганні). Суб'єкт погрози може обмежитися пред'явленням певної вимоги, розраховуючи, що об'єктові й без погрози зрозуміло про можливе заподіяння йому або його близьким певної шкоди, якщо він не виконає цієї вимоги.

Розуміння об'єктивно існуючої погрози, може впливати з відносин між суб'єктом і об'єктом, які передували вчиненню злочину, інші обставин, які дають підстави для висновку про можливе заподіяння шкоди. У Кримінальному кодексі України в одних випадках погроза утворює самостійний склад злочину, в інших – виступає елементом способу його вчинення. Самостійний склад злочину утворюють: погроза вбивством, погроза знищенням майна, погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали, погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів [14].

Шантаж (французьке *chantage* – вимагання, від *faire chanter*, буквально – 'примушувати співати', 'шантажувати') – погроза розголошення компрометуючих відомостей про особу, які можуть відповідати

дійсності або бути наклепницькими. Шантажист, маючи на меті певну матеріальну (вимагання грошей), політичну або іншу вигоду, проводить залякування погрозою викрити або розголосити з певною метою факти, відомості, які можуть скомпрометувати, зганьбити об'єкта шантажу. Термін «шантаж» уперше вжито на початку 19-го століття Ф.Е. Відоком [20, с. 405].

Порівняймо тлумачення шантажу в інших лексикографічних джерелах: «залякування погрозою» – викрити або розголосити з певною метою факти, відомості, які можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь; залякування, погроза розголошення яких-небудь компрометуючих відомостей з певною метою [19, с. 979-980; 21, с. 34; 9, с. 1389]. Отже, шантаж є гіпонімом відносно погрози, це різновид погрози, який стосується викриття певних фактів або вигаданих «історій», що можуть бути неприємними тому, кого викривають. У термінах лексико-семантичних відношень між мовними одиницями за Л. О. Новіковим [15, с. 136-147] має місце привативна опозиція, тобто гіпонімічні відношення, які базуються на підпорядкуванні [12, с. 458].

Шантаж ілюструється наступним дискурсивним фрагментом. Головний герой Майкл погрожує президенту оприлюднити компрометуючу інформацію шляхом розголошення фактів її біографії у випадку незгоди визнати його брата невинним у скоєнні злочину. Висловлення *You can hear it over the phone, or you can hear it on the news. It's up to you.* демонструє залякування та вимагання вчинити так, як зручно мовцю, але є неприйнятним для адресата:

President Reynolds (visibly nervous): And where is it?

Michael: Twenty different copies in 20 different locations. I can call my brother right now. He can play it for you.

President Reynolds: Not on the phone. Have him bring it here.

Michael: These are the terms. You can hear it over the phone, or you can hear it on the news. It's up to you.

У прагматичній погрозі розглядається як дія, яка базується на намірі мовця заподіяти адресату або його близьким фізичну, майнову або моральну шкоду. Розгляд погрози як мовленнєвого акту ґрунтується на її усвідомлюваності суб'єктом, яка акцентується правознавцями: йдеться про прямий умисел, суб'єкт усвідомлює, що висловлює погрозу, і бажає, щоб ця погроза була сприйнята об'єктом як реальна, при цьому не має значення, чи мав суб'єкт намір насправді здійснити свою погрозу і чи була погроза пов'язана з певною вимогою до потерпілого [6, с. 46].

Погроза як мовленнєвий акт має гібридний характер – є проміжною ланкою між директивом і комісивом [1, с. 172].

Під гібридним мовленнєвим актом розуміється такий МА, який суміщає у собі риси двох іллокутивних типів, поєднуючи дві рівноправні інгенентні складові іллокутивної сили [7] – у нашому випадку це спонукальна (вимогу адресата здійснити певну дію) і комісивна (зобов'язання мовця виконати певну дію у майбутньому в разі невиконання вимоги) іллокуції. Директивна складова зумовлена перлокутивною ціллю мовця змусити адресата виконати певну дію, а комісивна – вираженим у пропозиції зобов'язанням

мовця виконати дію, яка може призвести до несприятливих для адресата наслідків. Крім того, МА погрози має ще одну перлокутивну ціль – залякування адресата.

Дієслово «залякувати» доцільно віднести до перлокутивних, оскільки воно відповідає тестам, описаним Л. Р. Безуглою [1, с. 190], тобто з цим дієсловом допустимі такі формулювання:

* перепитування адресата: Do you want to threaten me?;

* твердження адресата: His behavior threatened me;

* твердження мовця: I'll try to threaten you;

* твердження третьої особи: He threatened her quite a lot; He threatened her on purpose.

Залякування проявляється у вигляді шкоди на рівні порушень нормального протікання психологічних і психічних процесів адресата погрози (відчуття неспокою, страх, тривога, стрес, депресія тощо). Наявність вказаних станів є підтвердженням того, що погроза сприйнята як така, що могла бути приведена в дію, тобто перлокутивна спроба мовця виявилася вдалою.

Привативне розмежування погрози й шантажу відбивається у специфіці умов успішності цих МА [18, с. 175], насамперед підготовчої та пропозиційної. Умови успішності складають особливий когнітивно-прагматичний простір, який утворюють: відправник МА та його адресат, стан речей, що передається, взаємовідносини комунікантів, їх особисті практичні цілі та комунікативні інтенції, їх соціальні статуси й ролі, розподіл між ними комунікативних ролей, а також час і місце акту спілкування.

Підготовча умова характеризує ситуацію здійснення МА, а саме ті підстави, що спонукають мовця висловити погрозу:

1) мовець і адресат знаходиться в обставинах, які зумовлюють дію - 1 адресата і дію - 2 мовця;

2) мовець вважає, що адресат спроможний виконати дію - 1;

3) дія - 1 стосується інтересів мовця;

4) адресат з певних причин не бажає виконати дію -1;

5) для мовця існує можливість заставити адресата виконати дію-1 шляхом погрози;

6) майбутня дія - 2 мовця суперечить інтересам адресата;

7) мовець спроможний виконати майбутню дію - 2;

8) для обох не є очевидним, що адресат виконає дію - 1 за іншого перебігу подій;

9) для обох не є очевидним, що мовець виконає дію - 2 за іншого перебігу подій.

У випадку шантажу конкретизується перша та третя підготовчі умови:

1') обставини, які зумовлюють дію - 1 адресата і дію - 2 мовця, стосуються компрометуючих відомостей про адресата, які можуть відповідати дійсності або бути наклепницькими;

3') дія - 1 стосується розголошення компрометуючих відомостей про адресата.

Пропозиційна умова МА погрози полягає в тому, що мовець виражає пропозиційний зміст, для якого є характерними дві предикації – майбутня дія - 1 адресата (директив) і майбутня дія - 2 мовця (комісив). Шантаж передбачає наявність у МА пропозиції, яка зводиться до розголошення мовцем негативної

інформації про адресата, незалежно від істинності або хибності такої інформації.

Крім того, вимагання (дія 2) зумовлює типові для шантажу пропозиції:

а) адресат виплачує мовцеві грошову суму;

б) адресат виступає з мовцем у статевий зв'язок;

в) адресат надає мовцеві певні послуги.

Пропозиція погрози (у тому числі й шантажу) може бути звернена у майбутнє, а може стосуватися моменту вираження.

Умовою щирості обох МА є дійсне бажання мовця, щоб адресат виконав дію - 1, що пов'язує погрозу з директивним типом. Бажання мовця самому виконати дію - 2 в майбутньому, яке пов'язано з комісивним типом, є факультативним. Отже, для розмежування МА погрози й шантажу ця умова не є релевантною.

Психологічне підґрунтя погрози полягає в інтенсифікації бажання мовця, щоб адресат виконав дію-1 в інтересах мовця. Категоричне бажання викликає гіпертрофовану активність мовця щодо засобів виконання цього бажання, досягнення своєї цілі. Тому МА погрози зазвичай мають супутню іллокутивну силу емотивності. Емоції, які супроводжують погрозу, належать до типу негативних. Індикаторами негативних емоцій виступають експресивна лексика, вигуки, семантичні й синтаксичні повтори, еліпси, анаколупи, апосеопези тощо.

Погроза зазвичай супроводжується невербальними сигналами – кінесичними (відповідні жести та міміка), проксемічними (наближення мовця до адресата), просодичними (підвищення або пониження тону, специфічні інтонація та ритм), які відображають відповідні емоції мовця:

На ґрунті умов успішності МА погрози маємо побудувати прототиповий когнітивний сценарій МА погрози.

В основі побудови когнітивного сценарію певного МА лежить послідовність декількох фаз, яка складається з причин дії, власне дії та її наслідків [5]. У цьому зв'язку категорію погрози доцільно розглядати як організовану навколо прототипу, який можна описати послідовністю певних станів. Вербальна реалізація емоціонально-подієвих сценаріїв, за спостереженням В. З. Дем'янка та ін. [10], має два різновиди:

а) повний сценарій, який являє собою причинно-наслідковий ланцюжок із трьох подій: подія, яка викликає дію – власне дія – реакція;

б) скорочений сценарій, де присутня лише дія.

Беручи за основу вищезазначене, будемо повний прототиповий сценарій МА погрози, який має такий вигляд:

1) Ситуація, що зумовлює необхідність для мовця певної дії з боку адресата, яку той з певних причин не бажає виконати.

2) Формування у мовця потреби прояву погрози, зумовленої усвідомленням ним того факту, що адресат добровільно не виконає дію. Ця потреба може супроводжуватися певними негативними емоціями мовця з приводу:

а) небажання адресата виконати дію,

б) необхідності вживати для цього заходів у вигляді погрози.

3) Пошук засобів впливу на адресата (фізична, психологічна шкода особі чи майну в разі не виконання дії).

4) Власне погроза (вербальна, невербальна або комплексна).

5) Реакція співрозмовника на погрозу (вербальна – згода виконати дію, відмова, умовляння, погроза у відповідь, емотив, або невербальна – власне дія).

У цьому сценарії відображено гібридний характер МА погрози: директивний компонент знаходить прояв у фазі 1, комісивний – у фазах 2 і 3, емотивний компонент (який є факультативним) – у фазі 2.

Специфіка шантажу як підтипу МА погрози стосується першого етапу сценарію, що відповідає першій підготовчій умові: ситуація, що зумовлює необхідність для мовця певної дії з боку адресата, яку той з певних причин не бажає виконати, окреслює компрометуючі відомості про адресата, які мовець збирається використати в якості інструмента шантажу.

Масив даних нашого дослідження демонструє невелику кількість мовленнєвих актів погрози у формі шантажу, а саме лише 5,7%. З них 71% є вдалим МА, а, відповідно, 29% є невдалим. Ми розмежуємо поняття успішного і вдалого МА [1, с. 103] і вважаємо, що для успішності іллокутивного акту необхідне розуміння слухача іллокутивної мети мовця. У випадку, коли акт висловлювання відбувся, а іллокутивний акт – ні, ми говоримо про неуспішний МА. Одночасно з цим, успішний МА може бути вдалим (перлокутивна мета досягнена, і слухач виконує необхідну для мовця дію) і невдалим (перлокутивна мета не досягнена і слухач не виконує необхідну для мовця дію).

В невдалому акті погрози мовець не вдається змусити адресата виконати необхідну для нього дію, оскільки адресат може мати певні підстави для непокори.

Причинами невдалої погрози можуть бути фізична чи психологічна нездатність мовця виконати погрозу, несуттєвість погрози для адресата, інформованість адресата про те, що мовець блефує, інформованість адресата, що мовець буде не в змозі виконати погрозу, хоча той про це не знає. Проте, вдалість / невдалість не є суттєвим показником щодо розмежування погрози й шантажу.

Таким чином, аналіз тлумачення шантажу й погрози в системі права та у лексикографічних джерелах дозволив скласти умови успішності цих МА і прототиповий сценарій їх реалізації, що, у свою чергу, дало змогу встановити гіпо-гіперонімічні відношення між відповідними поняттями, що базуються на підпорядкуванні. МА шантажу є підтипом МА погрози, це зумовлюється модифікацією підготовчої і пропозиційної умов успішності – шантаж стосується розголошення певних істинних або хибних відомостей про адресата, які можуть нанести йому шкоди. Погроза є гібридним мовленнєвим актом – суміщає у собі риси двох іллокутивних типів: директиву (вимоги адресата здійснити певну дію) й комісиву (зобов'язання мовця виконати певну дію у майбутньому в разі невиконання адресатом вимоги). Перлокутивною ціллю мовця є змусити адресата виконати певну дію шляхом його залякування.

Перспективи дослідження полягають у встановленні мовних засобів вираження МА погрози й шантажу в англомовному діалогічному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
2. Безугла Л. Р. К вопросу об исследовательском корпусе в прагматингвистике / Л. Р. Безуглая // Вісник Харків, нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 3-7.
3. Безугла Л.Р., Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі / Л.Р. Безугла, І.О. Романченко. – Харків : ФОП Лисенко І.Б., 2013. – 182 с.
4. Быстров В.В. Функционально-семантический анализ менасивных диалогических реплик : дис. канд. филол. наук / В.В. Быстров. – Тверь : ТвГУ, 2001. – 124 с.
5. Быченко Т.А. О динамике прагмасемантических разновидностей речевого акта экспрессива 18 и 20 вв. // Підготовка фахівців у галузях філології та лінгводидактики у вищих навчальних закладах : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. з пробл. вищ. освіти, 10–11 жовт. 2002 р. / ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2002. – С. 8-9.
6. Бринев К.И. Теоретическая лингвистика и судебная лингвистическая экспертиза ; под редакцией Н.Д. Голева. – Барнаул : АлтГПА, 2009. – 252 с.
7. Буренко Т.М. Когнітивно-прагматичні характеристики мовленнєвого акту вибачення в англомовному дискурсі XVI – XXI століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Т.М. Буренко. – Харків, 2008. – 20 с.
8. Бут Н.А. Просодические характеристики ситуативно обусловленных иллокутивных актов группы «менасивов» (экспериментально-фонетическое исследование на материале современного немецкого языка) : автореф. дис. канд. филол. наук. – Тамбов : ТГТУ, 2004. – 14 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) ; уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
10. Демьянков В.З. Лингвопсихология как раздел когнитивной лингвистики, или где эмоция – там и когниция / В.З. Демьянков, Л.В. Воронин, Д.В. Сергеева, А.И. Сергеев // С любовью к языку. Посвящается Елене Самойловне Кубряковой : сб. науч. тр. ; РАН. Ин-т языкознания, Воронеж. гос. ун-т. – М., Воронеж, 2002. – С. 29-36.
11. Козловський В.В. Формальна структура та інтерпретація деяких перформативних висловлювань (на матеріалі сучасної німецької мови) / В.В. Козловський // Мовні і концептуальні картини світу. – Випуск 22. – Частина 2. – Київ : ВПЦ „Київський університет”, 2007. – С. 178–182.
12. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник / [авт.-сост. Кондаков Н.И.] ; 2-ое, испр. и дополн. изд. – М. : Наука, 1975. – С. 482–484.
13. Кримінальне право України. Особлива частина ; за ред. М.І.Мельника, В.А.Клименка. – Київ : Юридична думка, 2004. – 656 с.
14. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 2016 р.: Офіційний текст. – К. : Алерта, 2016 р. – 184 с.
15. Новиков Л.А. Семантика русского языка / Л.А. Новиков – М. : Высшая школа, 1982. – 272 с.
16. Паповянец Э.Г. Перлокутивная функция речевого акта угрозы / Э.Г. Паповянец // Ювілейні четверті Каразінські

- читання: Людина. Мова. Комунікація : мат-ли міжнар. науково-метод. конфер. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – С. 210-212.
17. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике / Почепцов Г. Г. – Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2009. – 556 с.
 18. Серль Дж.Р. Классификация иллокутивных актов / Дж.Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 170-194.
 19. Словник іншомовних слів. ; ред. Пустовіт Л. – К. : Вид-во "Довіра" УНВЦ "Рідна мова", 2000. – 1014 с.
 20. Словник української мови в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1. – 427 с.
 21. Словник юридичних термінів (російсько-український) ; уклад.: Андерш Ф., Винник В., Красницька А. – К. : Юрінком, 1994. – 322 с.
 22. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения. Английское вопросительное предложение 16-20 вв. – Харьков : Константа, 1998. – 167 с.
 23. Falkenberg G. Drohen / G. Falkenberg // Sprachliche Bewertung, polnisch und deutsch. – Warschau : Wydawnictwa Uniwersitetu Warszawskiego, 1992. – S. 177–191.
 24. Harras G. Performativität, Sprechakte und Sprechaktverben // ders. (Hg.) Kommunikationsverben: Konzeptuelle Ordnung und semantische Repräsentation. – Tübingen : Narr, 2001. – S. 11–32.
 25. Pérez Hernández L. Illokution and Cognition: A Constructional Approach / L. Perez Hernández. – Universidad de la Rioja : Servicio de Publicaciones, 2001. – 366 p.
 26. Tsohazidis S.L. Scenes and frames for orders and threats // Geiger R. (ed.) Conceptualizations and mental processing in language. – Berlin, New York : de Gruyter, 1993. – P. 731-739.

REFERENCES

1. Bezuhla, L.R. (2007). *Verbalizatsiya implitsytnykh smysliv u nimets'komovnomu dialohichnomu dyskursi [Verbalization of the implicit meanings in the german dialogical discourse]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. (in Ukrainian).
2. Bezuhla, L.R. (2004). K voprosu ob issledovatel'skom korpusе v pragmalingvistike [To the research corpus in pragmalinguistics]. *Visnyk Kharkiv – reporter Kharkiv*, 635, 3-7. (in Ukrainian)
3. Bezugla, L.R., and Romanchenko, I.O. (2013) *Linhvoprahmatyka dyskryminatsiyi u publitsystychnomu dyskursi [Lingvopragmatics of discrimination in the publicistic discourse]*. Kharkiv: FOP Lysenko I.B. (in Ukrainian).
4. Bystrov, V.V. (2001). *Funkcional'no-semanticheskij analiz menasivnykh dialogicheskikh replik. Diss. kand. filol. nauk. [Functional and semantic analysis of menasive dialogic replicas. Cand. philol. sci. diss.]*. Tver'. 324 p. (in Russian).
5. Bycenko, T.A. (2002). O dinamike pragmasemanticheskikh raznovidnostej rechevogo akta jekspressiva 18 i 20 vv. [About the dynamics of the pragmasemantics types of the evocative speech act in 18 and 20 c.]. *Pidgotovka fahivciv u galuzjah filologii ta lingvodidaktiki u vishnih navchal'nih zakladah : materialy Vseukr. nauk.-metod. konf. z probl. vishh. osviti, 10–11 zhovt. 2002 – The preparation of the specialists on the field of linguistics and lingvodidactics in Institutions of Higher Education: materials of the all-Ukrainian scin.-meth. conf. about the problems in higher ed., 10–11 October 2002*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina, 8–9. (in Russian)
6. Brinev, K.I. (2009). *Teoreticheskaja lingvistika i sudebnaja lingvisticheskaja jekspertiza [Theoretical linguistics and forensic linguistic expertise]*. Barnaul : AltGPA. (in Russian). Burenko, T.M. (2008). *Kohnityvno-prahmatychni kharakterystyky movlennyevoho aktu vybachennya v anhlomovnomu dyskursi XVI – XXI stolit'. Avtoref. diss. kand. filol. Nauk [Cognitive-pragmatic characteristics of the speech act of excuse in english discourse of XVI – XXI centuries – Thesis Cand. philol. sci. diss.]*. Kharkiv. 20 p. (in Ukrainian)
7. But, N.A. (2004). *Prosodicheskie harakteristiki situativno obuslovlennykh illokutivnykh aktov grupy «menasivov» (jekspereamental'no-foneticheskoe issledovanie na materiale sovremennogo nemeckogo jazyka). Avtoreferat diss. kand. filol. nauk. [Prosodic characteristics of situationally determined group of illocutionary "menasive " acts (experimental phonetic research on the material of the modern German) – Thesis cand. philol. sci. diss.]*.
8. Tambov. 44 p. (in Russian). Busel, V.T. (ed.) (2005). *Velykyj tlmachnyj slovnyk suchasnoyi ukrajyns'koyi movy (z dod. i dopov.) [Grand definition dictionary of modern ukrainian language]*. Kyiv, Irpin': VTF «Perun». (in Ukrainian).
9. Dem'janov, V.Z., Voronin, L.V., Sergeeva, D.V. and Sergeev, A.I. (2002). *Lingvopsihologija kak razdel kognitivnoj lingvistiki, ili gde jemocija – tam i kognicija [Lingvopsychology as a branch of the cognitive linguistics or emotion and cognition]*. Voronezh: Voronezh gos. un-t. (in Russian).
10. Kondakov, N.I. (1975). *Logicheskij Slovar'-spravochnik [Logical dictionary-reference book]*. Moscow: Nauka. (in Russian). Mel'nyk, M.I. and Klymenko, V.A. (ed.) (2004). *Kryminal'ne pravo Ukrayiny. Osoblyva chastyna [Criminal justice of Ukraine. Special part]*. Kyiv: Yurydychna dumka. (in Ukrainian).
11. *Kryminal'nyj kodeks Ukrayiny: chynne zakonodavstvo iz zminamy ta dopovnennyamy na 2016 r.: Ofitsynnyj tekst [Criminal code of Ukraine. Official text]*. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian).
12. Novikov, L.A. (1982). *Semantika russkogo jazika [Semantics of Russian language]*. Moscow: "Vysshaja shkola". (in Russian).
13. Papovjanc, J.G. (2004). *Perlokutivnaja funkcija rechevogo akta ugrozy [Perlocutive function of the speech act of threat]. Yuvilejni chetverti Karazyns'ki chytannya: Lyudyna. Mova. Komunikatsiya : mat-ly mizhnar. nauково-метод. Konfer - The fourth anniversary of Karazin readings: Person. Language. Communications : Materials of the international scientific-method. conf.*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina, 210-212.
14. Pohepcov, G.G. (2009). *Izbrannye trudy po lingvistike [The selected works on linguistics]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. (in Russian).
15. Serl', D.R. (1987). *Klassifikacija illokutivnykh aktov. [Classification of the speech acts]. Novoe v zarubezhnoj lingvistike – The new in the foreign linguistics*. Moscow: Progress, 170-194. (in Russian).
16. Pustovit, L. (ed.) (2000). *Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Kyiv: Vyd-vo "Dovira" UNVTs "Ridna mova". (in Ukrainian).
17. Bilodid, I.K. (ed.) (1970-1980). *Slovnyk ukrajyns'koyi movy: v 11 tt. [Dictionary of ukrainian language]*. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).
18. Andersh, F., Vynnyk, V. and Krasnyts'ka, A. (1994) *Slovnyk yurydychnykh terminiv (rosijs'ko-ukrajyns'kyy) [Dictionary of ukrainian terms (Russian-Ukrainian)]*. Kyiv: "Yurinkom". (in Ukrainian).
19. Shevchenko, I.S. (1998). *Istoricheskaja dinamika pragmatiki predlozhenija. Anglijskoe voprositel'noe predlozhenie 16-20 vv. [Historical dynamics of the pragmatics of the sentence. Englishinterrogative sentence of 16-20 centuries.]*. Har'kov:

- Konstanta. (in Russian).
20. Falkenberg, G. (1992). *Drohen. Sprachliche Bewertung, polnisch und deutsch*. Warschau: Wydawnictwa Uniwersitetu Warszawskiego.
21. Harras, G. (2001). Performativität, Sprechakte und Sprechaktverben. *Kommunikationsverben: Konzeptuelle Ordnung und semantische Repräsentation*, 25.
22. Pérez Hernández, L. (2001). *Illokution and Cognition: A Constructional Approach*. Rioja : Servicio de Publicaciones.
23. Tsohazidis, S.L. (1993). Scenes and frames for orders and threats. *Conceptualizations and mental processing in language*, 731-739.

Blackmail's and threat's differentiation from the view of the speech acts theory

Ponomarenko O. O.

Abstract. The article deals with the utterances, with the help of which the speech acts of threat and blackmail in the english dialogical discourse are realized. The analysis of the blackmail's and threat's interpretation in the jus and in the lexicographical sources let us to make out the facility conditions of these speech acts and prototypical scenario of its realization, that whereas gave us an opportunity to establish hyponymic relations between these notions, that are based on the submission. The speech act of blackmail is the subtype of the speech act of threat that is determined by the modification of the preparatory and propositional facility conditions – the blackmail deals with the disclosure of the certain true or false information about the addressee that can cause damage to him. The threat is the hybrid speech act, so it combines characteristics of two illocutionary types: directive (addressee's demand to accomplish the certain action) and commissive (speaker's obligation to accomplish the certain action in future in the case of demand's failing). The speaker's perlocutionary goal is to make the addressee to do a certain action by means of threatening him.

Keywords: *blackmail, commissive, directive, hybrid speech act, threat.*

Разграничение шантажа и угрозы с позиции теории речевых актов

Е. А. Пономаренко

Аннотация. В статье рассматриваются высказывания, при помощи которых реализуются речевые акты угрозы и шантажа в англоязычном диалогическом дискурсе. Анализ толкования шантажа и угрозы в системе права и в лексикографических источниках позволили составить условия успешности этих речевых актов и прототипический сценарий их реализации, что, в свою очередь, дало возможность установить гипо- гиперонемические отношения между соответствующими понятиями, которые базируются на подчинении. Речевой акт шантажа является подтипом речевого акта угрозы, что обуславливается модификацией подготовительного и пропозиционального условий успешности – шантаж касается разглашения определенных истинных или ошибочных ведомостей об адресате, которые могут нанести ему ущерб. Угроза является гибридным речевым актом, то есть совмещает в себе черты двух иллокутивных типов: директива (требования адресата выполнить определенное действие) и комиссива (обязательства говорящего выполнить определенное действие в будущем в случае невыполнения адресатом требования). Перлокутивной целью говорящего является заставить адресата выполнить определенное действие путем его запугивания.

Ключевые слова: *гибридный речевой акт, директив, комиссив, угроза, шантаж.*